

Art a Europa dels segles IV a X

Codi: 100562

Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2500239 Història de l'Art	OB	2	2

Professor/a de contacte

Nom: Anna Orriols Alsina

Correu electrònic: Anna.Orriols@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Prerequisits

- Noció general del període històric-artístic en el context de la història de l'art occidental.
- Coneixements suficients d'anglès i francès (i per anar bé també d'italià) que permetin llegir textos en aquests idiomes per tal de poder accedir a bibliografia i/o recursos rellevants.
- És absolutament indispensable que tant l'expressió oral com l'escrita siguin correctes en el contingut i en la forma, tal i com ha de ser exigible a qui hagi superat uns estudis de batxillerat i aspiri a un títol universitari, i siguiquina sigui la llengua utilitzada.

Objectius

- 1- Proporcionar a l'estudiant una visió general d'aquest període artístic en paral·lel al coneixement específic de les seves diverses manifestacions dins d'un territori complex i canviant, a cavall entre l'antiguitat clàssica i els segles del romànic. Això ha de permetre assimilar el perfil i les especificitats de l'art d'aquesta època per tal de poder identificar i valorar les obres que en van sorgir.
- 2- Aconseguir que l'estudiant compregui i conegui les fonamentals interrelacions entre art i context històric, religió, social, econòmic, polític i cultural, així com de les diverses funcions i lectures de l'obra d'art.
- 3- Conèixer i saber utilitzar convenientment la bibliografia pertinent, entesa com a recurs que permet ampliar els coneixements proporcionats a l'aula i, quan sigui necessari, trobar informació. Determinats recursos electrònics poden complementar eficaçment tot el procés.
- 4- Adquirir i dominar progressivament el lèxic específic, que permeti la correcta lectura i descripció d'una obra, una tipologia o un tema iconogràfic.
- 5- Desmuntar falsos mites i interpretacions errònies sobre aquesta època i les seves manifestacions artístiques, en bona mesura derivats del pes d'una determinada tradició historiogràfica pretèrita i del desconeixement de la molta bibliografia científica que en permet un coneixement objectiu i actualitzat.

Competències

- Analitzar amb esperit crític, a partir dels coneixements adquirits, l'obra d'art en les seves diferents facetes: valors formals, significat iconogràfic, tècniques i procediments artístics, procés d'elaboració i mecanismes de recepció.
- Desenvolupar un pensament i un raonament crítics i saber comunicar-los de manera efectiva, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.
- Interpretar l'obra d'art en el context en el qual es va gestar i relacionar-la amb altres formes d'expressió cultural
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia
- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements propis a la seva feina o vocació d'una manera professional i tinguin les competències que se solen demostrar per mitjà de l'elaboració i la defensa d'arguments i la resolució de problemes dins de la seva àrea d'estudi.
- Reconèixer l'evolució de la imatge artística des de l'antiguitat fins a la cultura visual contemporània.

Resultats d'aprenentatge

1. Analitzar els creadors d'un fenomen artístic en un determinat context cultural.
2. Analitzar els receptors d'un fenomen artístic en un determinat context cultural.
3. Analitzar les idees artístiques sobre un fenomen artístic en un determinat context cultural.
4. Analitzar una imatge artística i situar-la en el seu context cultural.
5. Aplicar els coneixements iconogràfics a la lectura de la imatge artística
6. Definir i explicar amb precisió un objecte artístic amb el llenguatge propi de la crítica d'art.
7. Distingir les tècniques i el procés d'elaboració d'un objecte artístic
8. Estimular la creativitat i fomentar idees innovadores.
9. Examinar una imatge artística i distingir-ne els valors formals, iconogràfics i simbòlics.
10. Explicar els mecanismes de recepció d'una obra d'art.
11. Identificar les idees principals i les secundàries i expressar-les amb correcció lingüística
12. Reconstruir el panorama artístic d'un determinat context cultural
13. Relacionar una imatge artística amb altres fenòmens culturals de la seva època.
14. Saber exposar amb eficàcia els coneixements, oralment i per escrit.
15. Treballar en equip, respectant les opinions alienes i dissenyant estratègies de col·laboració.

Continguts

Contextualització

Aquesta assignatura forma part de la matèria Història General de l'Art Medieval, de 24 ECTS, que es compon de quatre assignatures obligatòries: una al segon curs (Art a Europa dels segles IV al X) i tres al tercer curs (Art Bizantí, Art Romànic i Art Gòtic). L'assignatura, per tant, constitueix també una introducció a l'Art Medieval.

Molt menys conegut que l'art bizantí, el romànic i el gòtic, i sovint malinterpretat i menystingut, l'art que es desenvolupa en els territoris europeus durant aquesta època és en bona mesura el resultat d'una interpretació cristiana del llegat clàssic o, si es vol, de la transformació del món pagà a finals de l'Antiguitat. En els convulsos set segles que es prenen en consideració, es va gestar un art divers -si bé amb fórmules comuns- en el qual s'establiren els fonaments, tant tipològics com iconogràfics, de la cultura artística europea posterior.

TEMARI

1.- Introducció general. Plantejament de l'assignatura. Abast i periodització. Recursos bibliogràfics i electrònics. Art antic o art medieval? Interpretatio christiana: manteniment i transformació de l'herència romana. Llocs sants i relíquies com a motors de la creació artística.

2.- Els fonaments paleocristians. El primer art cristià, un art romà. L'impuls constantinià. Tipologies arquitectòniques i programes iconogràfics.

3.- L'època de les invasions. Disgregació de l'imperi romà d'Occident. Itàlia: ostrogots i bizantins a Ravenna. Hispania visigoda: arquitectura i escultura; reflexos d'una miniatura; orfèbreria. Illes Britàniques: el monacat irlandès; relacions amb el continent. Il·lustració de manuscrits.

4.- Art carolingi. Església i imperi; ideari de *renovatio*. La "nova Roma": el conjunt palatí d'Aquisgrà i la cort de Carlemany. El monestir benedictí: plànol de Sankt Gallen. Espais de culte: el model paleocristià; bipolarització dels temples. El Westwerk. Il·lustració de manuscrits, entre la cultura clàssica i la reforma litúrgica: escoles i obres.

5.- La Península Ibèrica els segles IX-X. Art asturià del segle IX, un art de patrocini reial. Segle X: mossàrabs i repoblació; art dels monestirs. Els *Beatus*. La Marca Hispànica. Al-Andalus: art hispanomusulmà fins l'any mil. De l'emirat al califat. Mesquita de Córdoba.

6.- "El segle de l'any mil". Art de l'imperi otòmana: formes artístiques d'un ideari polític. Els emperadors germànics i la imatge del poder. Alts eclesiàstics com a patrons artístics: Bernward a Hildesheim. Art anglo-saxó. Il·lustració de manuscrits i eborària. Cap al romànic.

Metodologia

- En les sessions presencials a l'aula es desenvoluparà el temari a nivell teòric en format de classe magistral, amb el complement pràctic de projeccions en power-point, lectura de textos o utilització puntual d'algun recurs electrònic. S'indicaran lectures que calgui fer i se n'aconsellaran d'altres.

- Seran benvingudes les intervencions per part dels estudiants, en forma de preguntes, comentaris o aportació d'informació complementària i que puguin generar un debat o portar cap a altres aspectes relacionats amb el temari.

- S'utilitzarà el Campus Virtual per a proporcionar llistats bibliogràfics, enllaços i altre material que es consideri oportú, així com per avisar d'incidències que puguin afectar l'assignatura.

- La tutorització es reserva a dubtes específics i particulars, deixant els d'interès col·lectiu per a les intervencions a l'aula.

Observacions diverses:

(Les següents indicacions tenen per objectiu evitar malentesos, facilitar la tasca docent del professor i l'aprenentatge real i autònom de l'estudiant)

- En cap cas l'existència del Campus Virtual, o dels apunts que circulin per internet, estalvien el seguiment presencial de l'assignatura ni són cap garantia per a la seva superació. Si bé no s'exigirà l'assistència a classe (tot i que se'n farà un control), es dóna per entès que, en l'ensenyament de tipus presencial, tal assistència és necessària per a l'obtenció d'uns apunts propis i fiables, per a la correcta comprensió dels temes i per a la participació en les activitats que s'hi realitzin. És, per tant, absoluta i exclusiva responsabilitat de l'alumne la manca de coneixements que es derivin de no seguir el curs presencialment.

- La informació al marge del temari (lectures, tasques, activitats programades) es donarà a l'aula i/o a través del Campus Virtual. **El correu electrònic només s'utilitzarà quan així s'acordi entre ambdues parts**. Les consultes d'interès general (dubtes respecte a l'assignatura, etc) es poden fer a classe, i les relatives al treball personal, en l'horari d'atenció al despatx. Per tant, no es respondran els correus electrònics que no hagin estat acordats.

- Per respecte al conjunt d'usuaris de l'aula (professor o estudiants) es demana que, si s'hi assisteix, sigui per seguir-ne les activitats que s'hi facin. Per totes les altres hi ha espais més adequats. Un cop començada la classe es prega de no entrar a l'aula per tal d'evitar interrupcions i molèsties a la resta de persones.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Desenvolupament del temari (classes magistrals a l'aula)	54	2,16	1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 12, 13
Seminari	6	0,24	4, 6, 9, 13
Tipus: Supervisades			
Realització d'un treball	45	1,8	1, 2, 4, 6, 9, 11, 12, 13, 15
Tipus: Autònomes			
Estudi (consolidació ampliació dels continguts explicats a classe a partir de la bibliografia i els recursos)	30	1,2	1, 2, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 13
Lectura de textos indicats pel professor	15	0,6	6, 9, 12

Avaluació

A) Examen parcial (1 i 2)

Prova escrita amb dos blocs d'extensió variable:

a) Entre 5 i 10 preguntes breus consistents en la identificació d'imatges amb la corresponent informació essencial (obra, període artístic, cronologia, personatges implicats -comitent, artífex, si es coneixen) acompanyada d'una breu i precisa indicació dels aspectes més rellevants)

b) Explicació d'una obra a partir de les imatges que es proposin. Ha d'incloure la informació essencial (com en el cas de les preguntes breus) que, en aquest cas, es desenvoluparà de manera raonada, tot especificant el context en què sorgeix l'obra i fent-ne una lectura des de tots els angles possibles (històrico-artística, iconogràfica...)

B) Treball:

Es plantejarà un treball que suposi un complement i acompanyament de l'assignatura, d'extensió limitada en la seva forma final però d'execució dilatada al llarg del curs, que impliqui la cerca i utilització de bibliografia i imatges que aportin la informació requerida per a l'elaboració progressiva del resultat que calgui lliurar.

No s'acceptaran treballs individuals ni realitzats espontàniament al marge dels criteris establerts

Els treballs es lliuraran en la data que s'especificarà oportunament (en tot cas, durant el darrer quart del quadrimestre) en format imprès. Si el calendari lectiu ho permetés (cosa altament improbable), es destinarien una o més sessions a la posada en comú i debat en el tram final del curs.

L'estructura i metodologia del treball seran detalladament explicades en una sessió pràctica a l'aula i es penjaran al Campus Virtual, així com el calendari relatiu a la data d'entrega d'un guió previ i del treball finalitzat.

Reavaluació: Es podrà fer un examen final exclusivament en els següents casos:

- si no es va poder fer en el seu moment (cal justificant)
- si la qualificació final obtinguda no és inferior a 3,5.

(En cap cas es podrà fer amb la finalitat d'obtenir un resultat superior si ja s'ha superat l'assignatura)

* la data de la reavaluació la fixa la Facultat. No es farà cap canvi ni excepció a nivell particular. Si hi ha algun canvi de data afectarà tot el grup i es farà saber.

* l'estructura de l'examen de reavaluació serà la mateixa que la dels exàmens fets durant el curs. L'extensió pot variar lleugerament.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen parcial 1	40% de la nota final	0	0	1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14
Examen parcial 2	40% de la nota final	0	0	1, 2, 4, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 14
Treball	20% de la nota final	0	0	1, 2, 3, 8, 11, 12, 13, 14, 15

Bibliografia

Selecció bibliogràfica (obres generals i introductòries)

(* un cop començat el quadrimestre corresponent, es proporcionarà a través del campus virtual el llistat complet de la bibliografia per a l'assignatura)

Enciclopedia dell'Arte Medievale, 12 vols., Roma 1991-2002.

The Grove Encyclopedia of Medieval Art and Architecture, C. Hourihane (ed.), 6 vols., Oxford University Press, Oxford 2012 (accessible també on-line via subscripció)

Caillet, Jean-Pierre (dir), *L'Art du Moyen Age. Occident. Byzance. Islam*, Reunion des musées nationaux / Gallimard, París 1995.

Garcia Marsilla, Juan Vicente, *Història de l'Art Medieval*, Publicacions de la Universitat de València, 2004.

Bango, Isidro G. / Abad, Concepción, *Arte Medieval I*, Historia 16 (col. Conocer el Arte, 4), Madrid 1996.

Nees, Lawrence, *Early Medieval Art*, Oxford History of Art, OxfordUniversity Press 2001.

Mathews, Thomas F., *The Clash of Gods. A Reinterpretation of Early Christian Art*, PrincetonUniversity Press, 1993. Ed. corregida i augmentada, 1999.

Krautheimer, Richard, *Arquitectura paleocristiana y bizantina*, Cátedra ("Manuales Arte"), Madrid 1984 [ed. or. anglesa a 'The Pelican History of Art' 1965].

Lowden, John, *Early christian and Byzantine Art*, Phaidon (Art & Ideas), Londres 1997.

Krautheimer, Richard, *Introduction à une «iconographie de l'architecture médiévale»*, Gérard Monfort, París 1993 [publicat originalment com a article al *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, V (1942), p. 1-33].

Belting, Hans, *Imagen y culto. Una historia de la imagen anterior a la era del arte*, Akal, Madrid 2009 [ed. original alemanya, 1990].

Yarza Luaces, Joaquín *et altri*, *Arte Medieval I. Alta Edad Media y Bizancio* ("Fuentes y Documentos para la Historia del Arte" II), Gustavo Gili, Barcelona 1982.

Barral i Altet, Xavier, *La alta Edad Media. De la antigüedad tardía al año mil*, Taschen (col. Arquitectura mundial), Colònia 1998.

McClendon, Charles B., *The Origins of Medieval Architecture. Building in Europe 600-900 AD*, Yale University Press, New Haven - Londres 2005.

Stalley, Roger, *Early Medieval Architecture*, Oxford History of Art, Oxford 1999.

De Blaauw, Sible, *Storia dell'Architettura Italiana. Da Costantino a Carlo Magno*, 2 vols., Electa, Milà 2010.

Bango Torviso, Isidro G., *El prerrománico en Europa. De Carlomagno a los ottones*, Historia 16 ("Historia del Arte" 17), Madrid 1989.

Caillet, Jean-Pierre, *L'art carolingien*, Flammarion (col. Tout l'art), París 2005.

Riché, Pierre (dir.), Caillet, Jean-Pierre; Gaborit-Chopin, Danielle; Palazzo, Éric, *L'Europe de l'an mil*, Zodiaque, La Pierre-qui-Vire 2001.

Bango Torviso, I.G., *Arte prerrománico hispano. El arte de la España cristiana de los siglos VI al XI*, Espasa Calpe (Summa Artis, vol. VIII-II), Madrid 2001.

Recursos electrònics

(*s'aniran citant al llarg del curs altres recursos de tipus més específic)

<http://blogs.uab.cat/bhart/> (BH ART, espai virtual de la Biblioteca d'Humanitats de la UAB especialitzat en Art i Arqueologia. Compta amb enllaços molt útils; per exemple, "Recursos a internet d'Art i Arquitectura de Ramon Solé").

<http://www.metmuseum.org/home.asp> (Metropolitan, Nova York) (anar a:) Timeline of Art History (anar a:) Thematic Essays (buscar per Categories: Byzantine Art; Medieval Art; Islamic Art...)

<http://www.britishmuseum.org/> (BritishMuseum, Londres)

<http://www.louvre.fr> (Louvre, París) (anar a:)oeuvres; (anar a:) Collections et Départements

<http://www.sacred-destinations.com/> (imatges força bones i abundants, organitzades per països)